

Новицький С.В.,
к. фіз.-мат. н., молодший науковий співробітник
відділу відкритих освітньо-наукових інформаційних систем
Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України

OPENDOAR ЯК СИСТЕМА ПІДТРИМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження в різних галузях науки дають поштовх людству до нових відкриттів та проривів. Проте для якісної постановки дослідження та обміну інформацією про їх результати, існує необхідність у відкритому доступі до наукових та навчальних матеріалів.

Зазвичай, коли йдеться про відкритий доступ, то існує декілька способів його реалізації. Коли автор публікує свою роботу у відповідному журналі відкритого доступу, самостійне збереження результатів дослідження у сховищі баз даних, інституційному репозитарії або електронній бібліотеці та ін., до яких кожен зможе отримати безкоштовний постійний доступ. За одним із визначень, інституційний репозитарій - це електронний архів для накопичення та забезпечення довготривалого і надійного відкритого доступу до результатів наукових досліджень, що отримані в науковій чи навчальній установі.

Прикладом таких репозитаріїв можуть бути: Zenodo, ResearchGate, arXiv. Наприклад, електронний архів arXiv.org є одним з найвідоміших прикладів успішного використання мережі Інтернет для оперативного розповсюдження наукових досягнень з областей: фізики, математики, інформатики, математичної біології, електротехніки та електромеханіки, статистики та математичної економіки. Прикладом українських репозитаріїв є Електронна бібліотека Житомирського державного університету імені І. Франка, Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України, Електронна бібліотека Національної академії педагогічних наук України та ін. Ці репозитарії є мультидисциплінарними, тобто зберігають результати наукових досліджень з різних науково-освітніх дисциплін.

Для того, щоб максимальна кількість дослідників по всьому світу дізналася про відкриті електронні архіви репозитаріїв, електронних бібліотек, створені реєстри електронних архівів, темпи збільшення яких можна порівняти зі швидкістю виникнення нових веб-сайтів відкритих електронних архівів з відповідних дисциплін. Головна перевага і прогресивна роль реєстрів електронних архівів відкритого доступу – надання можливості науковому співтовариству об'єднати в одному місці інформацію про напрацювання різних академічних і науково-освітніх установ з різних галузей знань, створення своєрідного структурованого ресурсу, який охоплював би електронні архіви світу [1].

Одним із провідних світових каталогів репозитаріїв відкритого доступу є OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories) - це глобальний каталог академічних сховищ відкритого доступу, що дозволяє ідентифікувати, переглядати та шукати сховища на основі ряду функцій, таких як розташування, програмне забезпечення або тип матеріалу [2]. Даний репозитарій збирає та надає інформацію виключно з сайтів, які повністю охоплюють концепцію відкритого доступу до повнотекстових ресурсів, що є корисними для академічних дослідників. Таким чином, не включаються ті сайти, де присутня будь-яка форма контролю доступу. OpenDOAR запущений у 2005 році і спочатку розвивався як співпраця між університетом Ноттінгема та Університетом Лунд, DOAJ [2].

Використання OpenDOAR дозволяє бібліотекарям та їх установам [3]:

- переконатися, що їхній репозитарій надає подібну послугу, по відношенню до інших репозитаріїв, своїм обраним установам;
- скористатися передовою практикою та надати якісні метадані для індексації сайту в мережі;
- підвищувати видимість сховища репозитарію та його вмісту в пошукових службах Інтернет, що є корисним для установи в цілому;
- забезпечити аналітичні послуги для менеджерів репозитаріїв.

Для кінцевих користувачів це також означає, що [3]:

- дослідники можуть знайти інституційні, суб'єктні або урядові сховища матеріалів з відкритим доступом;
- адміністратори репозиторіїв можуть порівнювати структуру і зміст сховища, та знаходити найкращу практику у підтримки сховищ даних;
- аналітики можуть використовувати OpenDOAR для побудови графіка зростання репозиторіїв, і вмісту сховищ.

OpenDOAR – це Довідник з репозиторіїв відкритого доступу, який в даний час налічує 3893 академічних репозитаріїв з усього світу. У списку 83 українських електронних архівів відкритого доступу (Рис. 1), що входять в довідник OpenDOAR, представлена електронна бібліотека Національної академії педагогічних наук України (ЕБ НАПН України). У 2019 році ЕБ НАПН України було зареєстровано в Довіднику репозитаріїв відкритого доступу OpenDoar (Рис. 2). Кожен електронний архів, перш ніж потрапити у довідник OpenDOAR, перевіряється адміністраторами, чи задовольняє він правилами OAI-PMH, що забезпечує високу якість ресурсу [4].

OpenDOAR Statistics

An overview of the data held in OpenDOAR

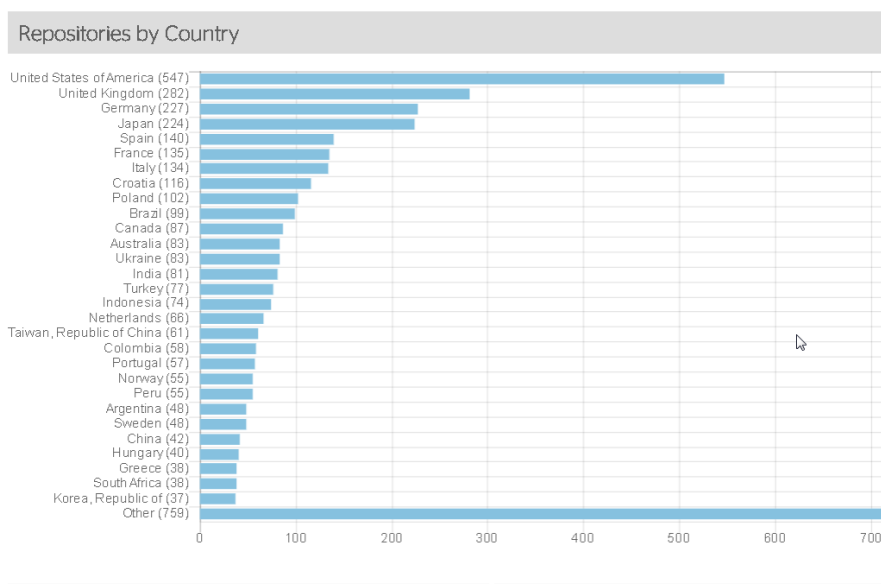

Рис. 1. Репозиторії за країною

Включення ЕБ НАПН України в Довідник з репозиторіїв відкритого доступу OpenDOAR - це можливість посилення її позиції в поширенні і доставці інформації, участі в OpenAIRE, а також додаткова можливість просування результатів наукової діяльності дослідників НАПН України, розширення академічних комунікацій і, як наслідок, позитивного впливу на імідж і репутацію ЕБ НАПН України в світовому співтоваристві.

The screenshot shows the OpenDOAR interface. At the top, there is a blue header with the text "OpenDOAR". Below the header, there is a navigation bar with buttons for "Browse", "Search", "Statistics", "Policy Tool", "Our APIs", "Suggest", and "Admin". The main content area displays the repository information for the "Digital Library of the NAES of Ukraine".

Repository Information	
Repository Name	Digital Library of the NAES of Ukraine [English]
Repository Type	Institutional
Description	This site provides access to the research output of the institution. Users may set up Atom and RSS feeds to be alerted to new content. The interface is available in English.
Repository URL	http://lib.iitta.gov.ua/
OAI-PMH URL	http://lib.iitta.gov.ua/cgi/oai2
Software Name	EPrints [version 3.2.8]

Рис. 2. Представлення ЕБ НАПН України в OpenDOAR

Таким чином, за підтримки відкритого доступу відповідних наукових комунікацій, відбувається оперативне розповсюдження результатів наукових досліджень, їх ефективний пошук в мережі Інтернет, отримання зворотного зв'язку від колег та зацікавлених дослідників щодо нових результатів наукових досліджень та організація міждисциплінарної наукової роботи дослідників.

Список використаних джерел

- 1) Ірина Соколова, *Розвиток системи інформаційних комунікацій через представлення українських депозитаріїв у міжнародних реєстрах*. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3446:rozvitok-sistemi-informatsijnikh-komunikatsij-cherez-predstavlennya-ukrajinskikh-depozitarijiv-u-mizhnarodnikh-reestrakh&catid=81&Itemid=415
- 2) *About OpenDOAR* – Access mode: <http://v2.sherpa.ac.uk/opensoar/information.html>
- 3) *About OpenDOAR* – Access mode: <https://www.jisc.ac.uk/opensoar>
- 4) Г. М. Захарова, И. С. Солдатенко, *Открытый доступ в действии: репозиторий вуза*. Научные и технические библиотеки, №5, 2010 г.